

Ekonomiska och sociala rådet

Distr.: Allmänt
21 december 2009

Original: Engelska

Kommittén för ekonomiska, sociala och kulturella rättigheter

Fyrtiotredje sessionen

2–20 november 2009

Allmän kommentar nr 21

Allas rätt att delta i kulturlivet (artikel 15, punkt 1 (a) i den internationella konventionen om ekonomiska, sociala och kulturella rättigheter)

I. Inledning och grundläggande förutsättningar

1. Kulturella rättigheter är en integrerad del av de mänskliga rättigheterna och är på samma sätt som andra rättigheter universella, odelbara och ömsesidigt beroende av varandra. Det fulla främjandet av och respekten för kulturella rättigheter är avgörande för upprätthållandet av den mänskliga värdigheten och positiv social interaktion mellan individer och grupper i en mångfaldig och mångkulturell värld.

2. Allas rätt att delta i kulturlivet är nära besläktad med de andra kulturella rättigheterna i artikel 15: rätten att ta del av vetenskapliga framsteg och deras tillämpning (artikel 15, punkt 1 (b)); rätten för var och en att åtnjuta det skydd för ideella och materiella intressen som härrör från vetenskaplig, litterär och konstnärlig framställning som han eller hon är upphovsman till (artikel 15, punkt 1 (c)); och rätten till frihet som är nödvändig för vetenskaplig forskning och skapande verksamhet (artikel 15, punkt 3). Allas rätt att delta i kulturlivet är också direkt kopplad till rätten till utbildning (artiklar 13 and 14), genom vilken enskilda och grupper förmedlar sina värderingar, sin religion, sina seder, sitt språk och andra kulturella referenser och som bidrar till att främja en atmosfär av ömsesidig förståelse och respekt för kulturella värden. Rätten att delta i kulturlivet är också beroende av andra rättigheter i konventionen, inklusive rätten för alla folk till självbestämmande (artikel 1) och rätten till en tillfredsställande levnadsstandard (artikel 11).

3. Allas rätt att delta i kulturlivet erkänns också i artikel 27, punkt 1, i den allmänna förklaringen om de mänskliga rättigheterna, som säger att ”var och en har rätt att fritt delta i samhällets kulturella liv”. Andra internationella instrument gäller rätten till lika deltagande i kulturella aktiviteter;¹ rätten att delta i alla aspekter av det sociala och kulturella livet;²

---

¹ Internationell konvention om avskaffande av alla former av rasdiskriminering, artikel 5 (e) (vi).

² Konvention om avskaffande av all slags diskriminering av kvinnor, artikel 13 (c).

rätten att till fullo delta i det kulturella och konstnärliga livet;³ rätten att få tillgång till och delta i kulturlivet⁴ och rätten att delta på lika villkor med andra i kulturlivet.⁵ Instrument för medborgerliga och politiska rättigheter,⁶ för rättigheter för personer som tillhör minoriteter att åtnjuta sin egen kultur, att utöva och praktisera sin egen religion och att använda sitt eget språk i privata och offentliga sammanhang⁷ och att effektivt delta i kulturlivet⁸, för urfolkens rätt till sina kulturella institutioner, förfäders landområden, naturliga resurser och traditionella kunskaper⁹ och för rätten utveckling¹⁰ innehåller också viktiga bestämmelser på detta område.

4. I denna allmänna kommentar behandlar kommittén uttryckligen allas rätt enligt artikel 15, punkt 1 (a), att delta i kulturlivet, jämfört med punkterna 2, 3 och 4 som rör kultur, kreativa aktiviteter och utvecklingen av internationella kontakter och samarbete på kulturområdet. Rätten för var och en att åtnjuta det skydd för ideella och materiella intressen som härrör från vetenskaplig, litterär och konstnärlig framställning som han eller hon är upphovsman till, som anges i artikel 15, punkt 1 (c), var föremål för den allmänna kommentaren nr 17 (2005).

5. Kommittén har lång erfarenhet på detta område genom sin behandling av rapporter och dialog med konventionsstaterna. Dessutom har det två gånger organiserats en allmän diskussion, första gången 1992 och senare 2008, med representanter för internationella organisationer och civilsamhället med syftet att förbereda denna allmänna kommentar.

II. Normativt innehåll i artikel 15, punkt 1 (a)

6. Rätten att delta i kulturlivet kan betecknas som en frihet. För att kunna garantera denna rättighet måste konventionsstaten både avstå från handlingar (t.ex. inte ingripa i utövandet av kulturella sedvänjor och tillgången till kulturella varor och tjänster) och vidta positiva åtgärder (skapa förutsättningar för deltagande, underlätta och främja kulturlivet och tillgången till och bevarandet av kulturföremål).

7. Beslutet av en person om att individuellt eller tillsammans med andra utöva eller inte utöva rätten till att delta i kulturlivet är ett kulturellt val och ska, som sådant, erkännas, respekteras och skyddas grundat på jämlikhet. Detta är särskilt viktigt för alla urfolk som, kollektivt eller individuellt, har rätt till fullt åtnjutande av alla mänskliga rättigheter och grundläggande friheter i enlighet med erkännandet i FN-stadgan, den allmänna förklaringen

³ Konvention om barnets rättigheter, artikel 31, punkt 2.

⁴ Internationell konvention om skydd för alla migrerande arbetstagare och deras familjemedlemmar, artikel 43, punkt 1 (g).

⁵ Konvention om rättigheter för personer med funktionsnedsättning, artikel 30, punkt 1.

⁶ I synnerhet den internationella konventionen om medborgerliga och politiska rättigheter, artiklar 17, 18, 19, 21 och 22.

⁷ Internationell konvention om medborgerliga och politiska rättigheter, artikel 27.

⁸ Deklaration om rättigheterna för personer som hör till nationella eller etniska, religiösa eller språkliga minoriteter, artikel 2, punkter 1 och 2. Se även ramkonventionen om skydd för nationella minoriteter (Europarådet, ETS nr 157), artikel 15.

⁹ Förenta nationernas förklaring om urfolks rättigheter, i synnerhet artiklarna 5, 8 och 10–13 ff. Se även ILO:s konvention nr 169 om urbefolkningars och stamfolks rättigheter i självständiga länder, i synnerhet artiklarna 2, 5, 7, 8 och 13–15 ff.

¹⁰ Förklaringen om rätten till utveckling (generalförsamlings resolution 41/128), artikel 1. I sin allmänna kommentar nr 4, punkt 9, anser kommittén att rättigheterna inte kan ses isolerade från andra mänskliga rättigheter som ingår i de två internationella konventionerna och andra tillämpliga internationella instrument.

om de mänskliga rättigheterna och internationell humanitär rätt liksom FN:s deklaration om urfolks rättigheter.

A. Beståndsdelar i artikel 15, punkt 1 (a)

8. Innehållet eller omfattningen av villkoren i artikel 15, punkt 1 (a), om rätten för var och en att delta i kulturlivet ska förstås på följande sätt:

”Var och en”

9. I sin allmänna kommentar nr 17 om rätten att åtnjuta det skydd för ideella och materiella intressen som härrör från vetenskaplig, litterär och konstnärlig framställning som han eller hon är upphovsman till,¹¹ erkänner kommittén att begreppet ”var och en” i den första raden i artikel 15 kan syfta på den enskilde eller kollektivet; kulturella rättigheter kan med andra ord utövas av en person (a) som en enskild individ, (b) tillsammans med andra eller (c) inom en gemenskap eller en grupp som sådan.

”Kulturlivet”

10. Olika definitioner av ”kultur” har fastställts tidigare och andra kommer att göras i framtiden. Alla hänvisar emellertid till det mångfacetterade innehåll som ingår i begreppet kultur.¹²

11. Enligt kommitténs uppfattning är kultur ett brett, inkluderande begrepp som omfattar alla former av mänsklig existens. Uttrycket ”kulturlivet” är en tydlig referens till kultur som en levande process, historisk, dynamisk och föränderlig, med ett förflutet, en nutid och en framtid.

12. Kulturbegreppet ska inte ses som en rad isolerade yttringar eller hermetiskt tillslutna delar, utan som en interaktiv process där enskilda och grupper ger uttryck för en kultur av mänsklighet, samtidigt som de bevarar sina särdrag och ändamål. Detta koncept tar hänsyn till kulturens individualitet och olikhet som en skapelse och produkt av samhället.

¹¹ Se definitionen av ”upphovsman” i den allmänna kommentaren nr 17 (2005), punkter 7 och 8.

¹² Kultur är (a) ”hela komplexet av de andliga, materiella, intellektuella och emotionella egenskaper som är utmärkande för ett samhälle eller en social grupp och omfattar, förutom konst och litteratur, livsstilar, samlevnadsformer, värdesystem, traditioner och trosuppfattningar” (UNESCO:s allmänna förklaring om kulturell mångfald, femte inledande stycket); (b) ”till sitt väsen är ett socialt fenomen som härrör från enskilda som deltar och samarbetar i kreativa aktiviteter [och] är inte begränsad till tillgången till konstverk och mänskliga rättigheter, utan är på en och samma gång förvärvandet av kunskap, en strävan efter ett sätt att leva och ett behov att kommunicera” (UNESCO rekommendation om allmänhetens deltagande i och bidrag till kulturlivet, 1976, Nairobi-rekommendationen, femte inledande stycket (a) och (c)); (c) ”täcker de värderingar, trosuppfattningar, övertygelser, språk, kunskaper och konstformer, traditioner, institutioner och livsstilar genom vilka en person eller en grupp uttrycker sin mänsklighet och den mening som de tillskriver sin existens och utveckling” (Fribourg-deklarationen om kulturella rättigheter, artikel 2 (a) (definitioner)); (d) ”den totala summan av materiella och andliga aktiviteter och produkter för en given social grupp som särskiljer den från andra liknande grupper [och] ett system av värden och symboler samt en uppsättning vanor som en specifik kulturell grupp praktiserar över tiden och som ger individerna nödvändig vägledning och mening för beteenden och sociala relationer i vardagen”. (Rodolfo Stavenhagen, ”Cultural Rights: A social science perspective”, i H. Niec (utg.), *Cultural Rights and Wrongs: A collection of essays in commemoration of the 50th anniversary of the Universal Declaration of Human Rights*, Paris och Leicester, UNESCO Publishing and Institute of Art and Law).

13. Kommittén anser att kulturen, för att genomföra artikel 15 (1) (a), omfattar bl.a. levnadssätt, språk, muntlig och skriftlig litteratur, musik och sång, icke-verbal kommunikation, religion eller trossystem, riter och ceremonier, sport och spel, metoder för produktion och teknik, naturliga och konstgjorda miljöer, mat, kläder och logi samt de konster, seder och traditioner genom vilka enskilda, grupper av individer och samhällen uttrycker sin mänsklighet och den mening de ger sin existens och bygger sin världsbild på och som representerar mötet med yttre krafter som påverkar deras liv. Kulturen formar och speglar värderingarna av välstånd och det ekonomiska, sociala och politiska livet för enskilda, grupper av individer och samhällen.

”Att delta” eller ”ta del av”

14. Begreppen ”att delta” och ”ta del av” har samma innebörd och är utbytbara i andra internationella och regionala instrument.

15. Det finns bl.a. tre sammanhängande beståndsdelar i rätten att delta i det kulturella livet: (a) delta i, (b) få tillgång till och (c) bidra till kulturlivet.

(a) *Delta* täcker i synnerhet rätten för alla och envar – ensamt eller tillsammans med andra eller som en gemenskap – att handla fritt, att välja sin egen identitet, att identifiera sig eller inte med en eller flera gemenskaper eller att andra det valet, att delta i det politiska samhällslivet, att utöva sina egna kulturella sedvänjor och att uttrycka sig på valfritt språk. Alla har också rätt att söka och utveckla kulturell kunskap och uttryck och att dela dem med andra, liksom att handla kreativt och delta i kreativa aktiviteter;

(b) *Tillgång* täcker i synnerhet rätten för alla – ensamt eller tillsammans med andra eller som en gemenskap – att känna till och förstå sin egen och andras kultur genom utbildning och information och att få kvalitativ undervisning och utbildning som tar vederbörlig hänsyn till den kulturella identiteten. Alla har också rätt att lära sig om uttrycksformer och spridning genom tekniska medium för information eller kommunikation, att följa en livsstil som är knuten till användningen av kulturella föremål och resurser som mark, vatten,¹³ biologisk mångfald, språk eller särskilda institutioner och dra nytta av kulturarvet och andra människors och gruppers skapande;

(c) *Bidra till kulturlivet* refererar till allas rätt att vara delaktiga i att skapa de andliga, materiella, intellektuella och emotionella uttrycken för ett samhälle. Detta stöds av rätten för en person att delta i utvecklingen av det samhälle han eller hon tillhör och i definitionen, utarbetandet och genomförandet av strategier och beslut som påverkar utövandet av en persons kulturella rättigheter.¹⁴

B. Beståndsdelar i rätten att delta i kulturlivet

16. Följande förutsättningar nödvändiga är för det fulla förverkligandet av allas rätt att delta i kulturlivet grundat på jämlikhet och icke-diskriminering.

(a) *Tillgänglighet* är närvaron av kulturella varor och tjänster som är tillgängliga för alla att åtnjuta och dra fördel av, inklusive bibliotek, museer, teatrar, biografier och idrottsarenor; litteratur inklusive folklöre och alla tänkbara konstformer; gemensamma öppna utrymmen som är viktiga för kulturell interaktion, som t.ex. parker, torg, avenyer och gator; naturens rikedom som t.ex. hav, sjöar, floder, berg, skogar och naturreservat,

¹³ Allmän kommentar nr 15 (2002), punkter 6 och 11.

¹⁴ UNESCO:s allmänna förklaring om kulturell mångfald, artikel 5. Se även Fribourg-deklarationen om kulturella rättigheter, artikel 7.

inklusive den flora och fauna som finns där som ger nationerna deras karaktär och biologiska mångfald; immateriella kulturtillgångar som språk, seder, traditioner, trosuppfattningar, kunskap och historia, liksom värden som skapar identitet och bidrar till den kulturella mångfalden bland enskilda och gemenskaper. Av alla kulturtillgångar är den produktiva interkulturella samhörighet som uppstår när olika grupper, minoriteter och samhällen fritt kan dela samma territorium av särskilt värde;

(b) *Tillgång* består av effektiva och konkreta möjligheter för enskilda och grupper att fullt ut åtnjuta kulturen, inom en fysisk och ekonomisk räckvidd för alla, både i städerna och på landsbygden, utan diskriminering.¹⁵ Det är i detta sammanhang viktigt att tillgången erbjuds och underlättas för äldre och personer med funktionsnedsättning. Tillgång inkluderar även allas rätt att söka, motta och dela information om alla kulturyttringar på valfritt språk och grupperns tillgång till uttrycksmedel och medel för spridning.

(c) *Godtagbarhet* innebär att lagar, riktlinjer, strategier, program och åtgärder som anpassats av konventionsstaten för åtnjutandet av kulturella rättigheter ska formuleras och genomföras på ett sådant sätt att de kan godtas av berörda personer och grupper. I detta avseende bör samråd hållas med berörda personer och grupper för att garantera att åtgärderna för att skydda den kulturella mångfalden godtas av dessa;

(d) *Anpassningsbarhet* avser flexibiliteten och relevansen för strategier, riktlinjer, program och åtgärder som antagits av konventionsstaten på något av kulturlivets områden, som måste respektera den kulturella mångfalden för enskilda och grupper;

(e) *Lämplighet* avser förverkligandet av en specifik mänsklig rättighet på ett sätt som är relevant och lämpligt för en viss kulturform eller ett visst sammanhang, dvs. som respekterar kulturen och de kulturella rättigheterna för enskilda och grupper, inklusive minoriteter och urfolk.¹⁶ Kommittén har vid flera tillfällen hänvisat till begreppet kulturell lämplighet (eller kulturell godtagbarhet eller tillräcklighet) i tidigare allmänna kommentarer, i synnerhet vad gäller rätten till livsmedel, hälsa, vatten, bostad och utbildning. Det sätt som rättigheterna genomförs på kan också ha en inverkan på kulturlivet och den kulturella mångfalden. Kommittén vill i detta sammanhang framhålla behovet att så långt som möjligt ta hänsyn till kulturella värden som är knutna till bl.a. livsmedel och livsmedelskonsumtion, användningen av vatten, hur hälso- och utbildningstjänster tillhandahålls och bostäder utformas och konstrueras.

C. Inskränkningar i rätten att delta i kulturlivet

17. Allas rätt att delta i kulturlivet är nära besläktad med åtnjutandet av andra rättigheter som erkänns i internationella instrument för mänskliga rättigheter. Följaktligen har konventionsstater en skyldighet att genomföra sina skyldigheter enligt artikel 15, punkt 1 (a), tillsammans med deras skyldigheter enligt andra bestämmelser i konventionen och internationella instrument för att främja och skydda hela spektrumet av mänskliga rättigheter som garanteras enligt internationell lag.

18. Kommittén vill påminna om att, även om hänsyn ska tas till nationella och regionala särdrag och olika historiska och religiösa bakgrunder, det är staternas skyldighet att, oavsett politiska, ekonomiska och kulturella system, främja och skydda mänskliga rättigheter och grundläggande friheter.¹⁷ Därför får ingen får åberopa kulturell mångfald för att inkräkta på

¹⁵ Se allmän kommentar nr 20 (2009).

¹⁶ Fribourg-deklarationen om kulturella rättigheter, artikel 1 (e).

¹⁷ Wienförklaringen och handlingsprogrammet, punkt 5.

de mänskliga rättigheterna, som garanteras av internationell lagstiftning, eller begränsa deras räckvidd.¹⁸

19. Det kan under vissa omständigheter vara nödvändigt att inskränka allas rätt att delta i kulturlivet, särskilt vid negativa bruk, inklusive dem som härrör från sedvänjor och traditioner, som kränker andra människors rättigheter. Sådana inskränkningar måste följa ett legitimt syfte, vara förenliga med denna rättighet och strikt nödvändig för att främja den allmänna välfärden i ett demokratiskt samhälle, enligt artikel 4 i konventionen. Alla inskränkningar måste därför vara proportionella, vilket innebär att de minst restriktiva åtgärderna måste vidtas när flera typer av inskränkningar kan införas. Kommittén vill också betona behovet av att ta hänsyn till befintliga internationella människorättsstandarder om begränsningar som legitimt kan eller inte kan införas för rättigheter som är intimt förknippade med rätten att delta i det kulturlivet, så som rätten till privatliv, tankefrihet, samvetsfrihet och religionsfrihet, åsikts- och yttrandefrihet, mötes- och föreningsfrihet.

20. Artikel 15, punkt 1 (a), får inte tolkas som att den innebär rätt för någon stat, grupp eller person att ägna sig åt sådan verksamhet eller utföra sådana handlingar som syftar till att tillintetgöra någon av de rättigheter och friheter som inskrivits i konventionen eller till att begränsa dem i större utsträckning än konventionen tillåter.¹⁹

D. Särskilda frågor med bred tillämpning

Icke-diskriminering och lika behandling

21. Artikel 2, punkt 2, och artikel 3 i konventionen förbjuder all diskriminering i utövandet av allas rätt att delta i kulturlivet på grund av ras, hudfärg, kön, språk, religion, politisk eller annan åskådning, nationell eller social härkomst, förmögenhet, börd eller status.²⁰

22. I synnerhet ska ingen diskrimineras på grund av att han eller hon väljer att tillhöra eller inte tillhöra en särskild kulturell gemenskap eller grupp eller att utöva eller inte utöva en särskild kulturell aktivitet. På samma sätt får ingen utestängas från tillgången till kulturella sedvänjor, varor och tjänster.

23. Kommittén betonar att avskaffandet av alla former av diskriminering för att kunna säkerställa utövandet av allas rätt att delta i kulturlivet kan i många fall ske med begränsade resurser²¹ genom antagande, ändring eller upphävande av lagar eller genom reklam och information. I synnerhet är ett första och viktigt steg mot avskaffandet av diskriminering, vare sig den är direkt eller indirekt, att staterna erkänner förekomsten av många kulturella identiteter för individer och gemenskaper inom deras territorier. Kommittén hänvisar också konventionsstaterna till sin allmänna kommentar nr 3 (1990), punkt 12, om väsendet för konventionsstaternas skyldighet, som fastställer att de mest utsatta och marginaliserade personerna och grupperna kan och måste skyddas genom att anta relativt kostnadsfördelaktiga målinriktade program, även i tider av allvarlig resursbrist.

24. Antagandet av tillfälliga särskilda åtgärder med det enda syftet att uppnå verklig jämställdhet utgör inte diskriminering, förutsatt att sådana åtgärder inte konserverar ett

¹⁸ Allmän förklaring om kulturell mångfald, artikel 4.

¹⁹ Internationell konvention om ekonomiska, sociala och kulturella rättigheter, artikel 5, punkt 1.

²⁰ Se allmän kommentar nr 20 (2009).

²¹ Se den allmänna kommentaren nr 3 (1990); uttalande från kommittén: en utvärdering av skyldigheten att vidta åtgärder för att frigöra ”alla tillgängliga resurser” under ett tilläggsprotokoll till konventionen (E/C.12/2007/1).

ojämlikt skydd eller utgör ett separat skyddssystem för vissa individer eller grupper och att de avvecklas när målet för genomförandet har uppnåtts.

E. Personer och grupper som kräver särskilt skydd

1. Kvinnor

25. Att garantera lika rättigheter för män och kvinnor för åtnjutandet av ekonomiska, sociala och kulturella rättigheter är en bindande och omedelbar skyldighet för konventionsstaterna.²² Att genomföra artikel 3 i konventionen, i samband med artikel 15, punkt 1 (a), förutsätter bl.a. avskaffandet av institutionella och rättsliga hinder samt de som bygger på negativa bruk, inklusive dem som härrör från sedvänjor och traditioner, som hindrar kvinnor från att delta fullt ut i det kulturlivet, vetenskaplig utbildning och forskning.²³

2. Barn

26. Barn har en avgörande roll som bärare av kulturvärden från generation till generation. Konventionsstater ska vidta alla nödvändiga åtgärder för att stimulera och utveckla barnens fulla potential inom kulturlivet, med vederbörlig hänsyn till deras föräldrars eller vårdnadshavares rättigheter och skyldigheter. I synnerhet ska staterna, när de tar överväger till sina skyldigheter enligt konventionen och andra människorättsinstrument om rätten till utbildning, även vad gäller syftet med utbildningen,²⁴ påminna om att det grundläggande syftet med pedagogisk utveckling är att överföra och berika gemensamma kulturella och moraliska värderingar genom vilka enskilda personer och samhället finner sin identitet och sitt värde.²⁵ Utbildningen måste därför vara lämplig, omfatta undervisning om mänskliga rättigheter, göra det möjligt för barnen att utveckla sin personlighet och kulturella identitet och lära sig och förstå kulturella värderingar och sedvänjor för de gemenskaper de tillhör liksom de för andra gemenskaper och samhällen.

27. Kommittén vill i detta sammanhang påminna om att konventionsstaternas utbildningsprogram ska respektera de kulturella särdragen för nationella eller etniska, språkliga och religiösa minoriteter samt urfolk och införliva deras historia, kunskap och teknik samt deras sociala och kulturella värden och strävanden i dessa program. Sådana program ska ingå i skolornas läroplaner för alla, inte bara för minoriteter och urfolk. Konventionsstaterna ska anta åtgärder och använda alla resurser för att garantera att utbildningsprogram för minoriteter och urfolk hålls på deras eget språk, tar hänsyn till önskemål som uttryckts av samhällen och i de internationella människorättsstandarderna på detta område.²⁶ Utbildningsprogram bör också överföra den nödvändiga kunskapen för att ge alla möjlighet att till fullo delta på lika villkor i sina egna och nationella samhällen.

3. Äldre personer

28. Kommittén anser att konventionsstaterna är skyldiga att ägna särskild uppmärksamhet åt att främja och skydda kulturella rättigheterna för äldre personer.

²² Allmän kommentar nr 16 (2005), punkt 16.

²³ Ibid., punkt 31.

²⁴ I synnerhet artiklarna 28 och 29 i konventionen om barnets rättigheter.

²⁵ Världsdeklarationen om utbildning för alla: Uppfylla grundläggande utbildningsbehov, artikel I-3.

²⁶ I synnerhet deklARATIONEN om rättigheterna för personer som hör till nationella eller etniska, religiösa eller språkliga minoriteter, förklaringen om urfolks rättigheter och ILO:s konvention om urbefolkningars och stamfolks rättigheter i självständiga länder (konvention nr 169).

Kommittén understryker den viktiga roll som äldre fortsätter att spela i de flesta samhällen pga. deras kreativa, konstnärliga och intellektuella förmågor och som bärare av information, kunskap, traditioner och kulturella värderingar. Följaktligen fäster kommittén särskild vikt vid budskapet i rekommendationerna 44 och 48 i den internationella handlingsplanen för åldrande från Wien som påkallar utvecklingen av program med äldre personer som lärare och bärare av kunskap, kultur och andliga värden och uppmuntrar regeringar och internationella organisationer att stödja program som syftar till att ge äldre personer lättare fysisk tillgång till kulturinstitutioner (som museer, teatrar, konserthus och biografier).²⁷

29. Kommittén uppmanar därför konventionsstaterna att beakta rekommendationerna i FN:s principer för äldre personer och i synnerhet princip 7, att äldre personer fortfarande ska vara integrerade i samhället, aktivt delta i utformningen och genomförandet av strategier som direkt berör deras välbefinnande och dela med sig av sina kunskaper och färdigheter till yngre generationer; och princip 16, att äldre personer ska ha tillgång till samhällets pedagogiska, kulturella, andliga och rekreativa resurser.²⁸

4. Personer med funktionsnedsättning

30. Punkt 17 i "Standardregler för att tillförsäkra människor med funktionsnedsättning delaktighet och jämlikhet" föreskriver att stater ska säkerställa att personer med funktionsnedsättning har möjlighet att utnyttja sin kreativa, konstnärliga och intellektuella potential, inte bara för egen del, oavsett om de lever i stadsmiljöer eller på landsbygden, och att staterna ska främja tillgängligheten för och tillgången till platser med kulturella utbud och tjänster.²⁹

31. För att underlätta deltagande av personer med funktionsnedsättning i kulturlivet, ska konventionsstaterna bl.a. erkänna dessa personers rätt att ha tillgång till kulturellt material, TV-program, filmer, teaterpjäser och andra kulturella aktiviteter i tillgängliga former; att ha tillgång till platser där kulturella utbud eller tjänster erbjuds, som teatrar, museer, biografier, bibliotek och turisttjänster och i den mån det är möjligt till monument och platser av nationell kulturell betydelse; rätt till erkännande av deras särskilda kulturella och språkliga identitet, inklusive teckenspråk och dövkultur, och till uppmuntran och främjande av deras deltagande i den mån det är möjligt i rekreativa-, fritids- och idrottsaktiviteter.³⁰

5. Minoriteter

32. Enligt kommitténs uppfattning innehåller artikel 15, punkt 1 (a), i konventionen även rätten för minoriteter och personer som tillhör minoriteter att delta i samhällets kulturliv och även bevara, främja och utveckla sin egen kultur.³¹ Denna rätt ålägger konventionsstaterna skyldigheten att erkänna och skydda minoriteternas kulturer som en viktig del av identiteten för själva staten. Följaktligen har minoriteter rätten till sin kulturella mångfald, traditioner, seder, religion, utbildningsformer, språk, kommunikationsmedier (press, radio, TV, internet) och andra uttryck för deras kulturella identitet och tillhörighet.

²⁷ Allmän kommentar nr 6 (1995), punkter 38 och 40.

²⁸ Allmän kommentar nr 6 (1995), punkt 39.

²⁹ Generalförsamlingens resolution 48/96, bilaga

³⁰ Konvention om rättigheter för personer med funktionsnedsättning, artikel 30.

³¹ Internationell konvention om medborgerliga och politiska rättigheter, artikel 27; deklaration om rättigheterna för personer som hör till nationella eller etniska, religiösa eller språkliga minoriteter, artikel 1 (1).

33. Minoriteter samt personer som tillhör minoriteter har inte bara rätt till sin egen identitet, utan även till utveckling på kulturlivets alla områden. Alla program som syftar till att främja en konstruktiv integration av minoriteter och personer som tillhör minoriteter i samhället i en konventionsstat ska därför bygga på delaktighet, deltagande och icke-diskriminering med målet att bevara minoritetskulturens unika karaktär.

6. Migranter

34. Konventionsstater ska ägna särskild uppmärksamhet åt skyddet av migranternas kulturella identiteter, liksom deras språk, religion och folklöre och deras rätt att hålla kulturella, konstnärliga och interkulturella evenemang. Konventionsstater får inte hindra migranter från att upprätthålla sina kulturella förbindelser till ursprungsländerna.³²

35. Eftersom utbildning är intimt relaterad till kultur, rekommenderar kommittén att konventionsstaterna antar lämpliga åtgärder för att barn till migranter ska kunna delta, med lika behandling, i statliga utbildningsinstitutioner och -program.

7. Urfolk

36. Konventionsstater ska vidta åtgärder för att garantera att utövandet av rätten att delta i kulturlivet tar vederbörlig hänsyn till de värden i kulturlivet som i hög grad kan vara kollektiva eller endast uttryckas och åtnjutas som en gemenskap av urfolk.³³ Den starka kollektiva dimensionen av urfolkens kulturliv är oumbärlig för deras existens, välbefinnande och fulla utveckling och innefattar rätten till markerna, territorierna och resurserna som de traditionellt har ägt, besittit eller på annat sätt använt eller förvärvat.³⁴ Urfolkens kulturella värden och rättigheter, som är förknippade med deras förfäders marker och deras förhållande till naturen, ska betraktas med respekt och skyddas för att förhindra att deras särskilda levnadssätt försämras, inklusive deras försörjning, att de förlorar sina naturresurser och slutligen sin kulturella identitet.³⁵ Konventionsstater måste därför vidta åtgärder för att erkänna och skydda urfolkens rätt att äga, utveckla, kontrollera och använda sina gemensamma marker, territorier och resurser och i de fall de bebos eller användas utan deras fria och informerade samtycke, åtgärder vidtas för att dessa marker och territorier lämnas tillbaka.

37. Urfolk har rätten att agera kollektivt för att säkerställa respekten för sin rätt att behålla, kontrollera, skydda och utveckla sitt kulturarv, traditionella kunskap och traditionella kulturuttryck, liksom uttrycken för sin vetenskap, teknik och kultur, inklusive mänskliga och genetiska resurser, utsäde, läkemedel, kunskap om egenskaperna hos djur och växter, muntliga traditioner, litteratur, formgivning, sport och traditionella spel samt visuell och artistisk konst.³⁶ Konventionsstaterna ska respektera principen om fritt och informerat samtycke på förhand från urfolk för alla frågor som omfattas av deras särskilda rättigheter.³⁷

³² Internationell konvention om skydd för alla migrerande arbetstagare och deras familjemedlemmar, artikel 31.

³³ Se förklaringen om urfolks rättigheter, artikel 1. Se även ILO:s konvention om urbefolkningars och stamfolks rättigheter i självständiga länder (konvention nr 169), artikel 1, punkt 2.

³⁴ Förenta nationernas förklaring om urfolks rättigheter, artikel 26 (a).

³⁵ Konvention nr 169, artiklar 13–16. Se även Förenta nationernas förklaring om urfolks rättigheter, artiklar 20 och 33.

³⁶ ILO:s konvention nr 169, artiklar 5 och 31. Se även Förenta nationernas förklaring om urfolks rättigheter, artiklar 11–13.

³⁷ ILO:s konvention nr 169, artikel 6 (a). Se även Förenta nationernas förklaring om urfolks rättigheter, art. 19.

8. Personer som lever i fattigdom

38. Kommittén anser att varje person eller grupp av personer har begåvats med en kulturell rikedom som en del av deras mänsklighet och därför kan ge och fortsätter att ge ett betydande bidrag till kulturens utveckling. Man måste dock komma ihåg att fattigdom i praktiken utgör en allvarlig begränsning av en persons eller grupps förmåga att på lika villkor utöva rätten att delta i och få tillgång till alla aspekter av kulturlivet och, viktigare, inverkar allvarligt på deras hopp om framtiden och deras förmåga att effektivt åtnjuta sin egen kultur. Det vanligt förekommande underliggande temat från erfarenheten av personer som lever i fattigdom är en känsla av maktlöshet som ofta är en följd av deras situation. Medvetenhet om deras mänskliga rättigheter, och i synnerhet allas rätt att delta i kulturlivet, kan i hög grad ge människor eller grupper som lever i fattigdom egenmakt.³⁸

39. Kultur som en social produkt måste göras tillgänglig för alla, baserat på jämlikhet, icke-diskriminering och delaktighet. När konventionsstaterna genomför de rättsliga skyldigheterna i artikel 15, punkt 1 (a), i konventionen måste de därför utan dröjsmål anta konkreta åtgärder för att säkerställa tillräckligt skydd och det fulla utövandet av rätten för personer som lever i fattigdom och deras gemenskaper för att åtnjuta och delta i kulturlivet. I detta sammanhang hänvisar kommittén konventionsstaterna till sitt uttalande om fattigdom och den internationella konventionen om ekonomiska, sociala och kulturella rättigheter.³⁹

F. Kulturell mångfald och rätten att delta i kulturlivet

40. Skyddet av den kulturella mångfalden är ett etiskt krav, oskiljbart från respekten för den mänskliga värdigheten. Det innebär ett åtagande för de mänskliga rättigheterna och de grundläggande friheterna och kräver ett fullständigt genomförande av de kulturella rättigheterna, inklusive rätten att delta i kulturlivet.⁴⁰

41. Kulturer har inga fasta gränser. Fenomen som migration, assimilering och globalisering har fört kulturer, grupper och individer närmare varandra än någonsin tidigare i en tid när alla strävar att bevara sin egen identitet.

42. Eftersom globaliseringen har positiva och negativa effekter, måste konventionsstater vidta lämpliga åtgärder för att undvika negativa konsekvenser för rätten att delta i kulturlivet, särskilt för de mest utsatta och marginaliserade personerna och grupperna, så som personer som lever i fattigdom. I stället för att leda till en enda världskultur har globaliseringen visat att kulturbegreppet innebär en samexistens mellan olika kulturer.

43. Konventionsstater ska också ha i åtanke att kulturella aktiviteter, varor och tjänster har ekonomiska och kulturella dimensioner som förmedlar identitet, värde och mening. De ska inte behandlas som om de hade enbart ett kommersiellt värde.⁴¹ I synnerhet med tanke på artikel 15 (2) i konventionen ska konventionsstaterna anta åtgärder för att skydda och främja mångfalden hos kulturyttringar,⁴² och göra det möjligt för alla kulturer och uttrycka sig själva och göra sig kända.⁴³ I detta sammanhang bör vederbörlig hänsyn tas till

³⁸ Se E/C.12/2001/10, punkt 5.

³⁹ Ibid., punkt 14.

⁴⁰ Se den allmänna förklaringen om kulturell mångfald, artiklar 4 och 5.

⁴¹ UNESCO:s konvention om främjande av och skydd för mångfalden av kulturella uttryck, inledning, punkt 18. Se även den allmänna förklaringen om kulturell mångfald, artikel 8.

⁴² UNESCO:s konvention om främjande av och skydd för mångfalden av kulturella uttryck, artikel IV–5.

⁴³ Se den allmänna förklaringen om kulturell mångfald, artikel 6.

människorättsstandarder, inklusive rätten till information och yttrandefrihet, och behovet att skydda det fria flödet av idéer i ord och bild. Åtgärderna kan alltså syfta till att förhindra att tecken, symboler och uttryck från en särskild kultur tas ur sitt sammanhang med det enda syftet att marknadsföra eller utnyttja dem med hjälp av massmedia.

III. Konventionsstaternas skyldigheter

A. Allmänna rättsliga skyldigheter

44. Konventionen ålägger konventionsstaterna den omedelbara skyldigheten att garantera att rätten som avses i artikel 15, punkt 1 (a), utövas utan diskriminering för att erkänna kulturella sedvänjor och att avstå från att ingripa i åtnjutandet och utvecklingen av dessa.⁴⁴

45. Även om konventionen föreskriver ett ”gradvist” förverkligande av rättigheterna som anges i bestämmelserna och erkänner de problemen som orsakas av begränsade resurser, ålägger den konventionsstater den specifika och löpande skyldigheten att vidta avsiktlig och konkreta åtgärder som syftar till det fulla genomförandet av allas rätt att delta i kulturlivet.⁴⁵

46. På samma sätt som för de andra rättigheterna i konventionen är bakåtsträvande åtgärder som vidtas i samband med allas rätt att delta i kulturlivet otillåtna. Följaktligen, om en sådan åtgärd vidtas avsiktligt, måste konventionsstaten visa att den gjorts under noggrant övervägande av alla alternativ och att åtgärden i fråga är rättfärdigad med tanke på alla de rättigheter som erkänns i konventionen.⁴⁶

47. Med tanke på det inbördes förhållandet mellan de rättigheter som fastställs i artikel 15 i konventionen (se punkt 2 ovan), kräver det fullständiga förverkligandet av allas rätt att delta i kulturlivet också att nödvändiga åtgärder för bevarandet, utvecklingen och spridningen av vetenskap och kultur antas, liksom åtgärder för att garantera respekten för den frihet som är oumbärlig för vetenskaplig forskning och skapande verksamhet, enligt punkt 2 och 3 i artikel 15.⁴⁷

B. Särskilda rättsliga skyldigheter

48. Allas rätt att delta i kulturlivet, liksom alla andra rättigheter i konventionen, ålägger konventionsstaterna tre typer eller nivåer av skyldigheter: (a) skyldigheten att respektera; (b) skyldigheten att skydda och (c) skyldigheten att uppfylla. Skyldigheten att respektera kräver att konventionsstaterna avstår från direkt eller indirekt inblandning i åtnjutandet av rätten att delta i kulturlivet. Skyldigheten att skydda kräver att konventionsstaterna vidtar åtgärder för att förhindra att tredje part ingriper i rätten att delta i kulturlivet. Till sist, skyldigheten att uppfylla kräver att konventionsstaterna vidtar lagstiftande, administrativa,

⁴⁴ Se allmän kommentar nr 20 (2009).

⁴⁵ Se allmän kommentar nr 3 (1990), punkt 9, nr 13 (1999), punkt 44, nr 14 (2000), punkt 31, nr 17 (2005), punkt 26 och nr 18 (2005), punkt 20. Se även Limburg-principerna för genomförandet av konventionen om ekonomiska, sociala och kulturella rättigheter, punkt 21.

⁴⁶ Se allmän kommentar nr 3 (1990), punkt 9, nr 13 (1999), punkt 45, nr 14 (2000), punkt 32, nr 17 (2005), punkt 27 och nr 18 (2005), punkt 21.

⁴⁷ Se allmän kommentar nr 13 (1999), punkter 46 och 47, nr 14 (2000), punkt 33, nr 17 (2005), punkt 28 och nr 18 (2005), punkt 22.

rättsliga och budgetära, främjande och andra åtgärder som syftar till att till fullo förverkliga rätten i artikel 15, punkt 1 (a), i konventionen.⁴⁸

49. Skyldigheten att respektera inkluderar antagandet av specifika åtgärder som syftar till att respektera allas rätt, individuellt eller tillsammans med andra eller inom en gemenskap eller grupp:

(a) Att fritt välja sin egen kulturella identitet, att tillhöra eller inte tillhöra en gemenskap och att detta val respekteras;

Detta inkluderar att inte utsättas för någon form av diskriminering på grund av kulturell identitet, utslutning eller tvångsassimilering,⁴⁹ och allas rätt att fritt uttrycka sin kulturella identitet och utöva sina kulturella sedvänjor och levnadssätt. Konventionsstaterna ska följaktligen garantera att deras lagstiftning inte hindrar utövandet av dessa rättigheter genom direkt eller indirekt diskriminering.

(b) Att åtnjuta åsikts- och yttrandefrihet på valfritt språk och rätten att söka, ta emot och sprida uppgifter och idéer av alla slag och i alla former, inklusive konstformer, oavsett gränser av något slag.

Detta innebär rätten för alla att få tillträde till och delta i olika former av informationsutbyte och ha tillgång till kulturella varor och tjänster som uppfattas som bärare av identitet, värden och mening.⁵⁰

(c) Att åtnjuta friheten att skapa, individuellt, tillsammans med andra eller inom en gemenskap eller grupp, vilket innebär att konventionsstaterna i förekommande fall måste avskaffa censur av kulturella verksamheter inom konsten och andra uttrycksformer;

Denna skyldighet är nära besläktad med konventionsstaternas skyldighet enligt artikel 15, punkt 3, ”att respektera den frihet som är nödvändig för vetenskaplig forskning och skapande verksamhet”.

(d) Att ha tillgång till sitt eget och andras kulturella och språkliga arv;

I synnerhet måste staterna respektera fri tillgång för minoriteter till sin egen kultur, sitt arv och andra uttrycksformer, liksom det fria utövandet av deras kulturella identitet och sedvänjor. Detta inkluderar rätten att bli undervisad om sin egen och andras kultur.⁵¹ Konventionsstater måste också respektera rätten för urfolk till sin kultur och sitt arv och att upprätthålla och stärka deras andliga förhållande till förfädernas marker och andra naturresurser som traditionellt ägs, besitts eller användas av dem och som är oumbärliga för deras kulturella liv.

(e) Att på ett aktivt och fritt sätt och utan diskriminering delta i alla viktiga beslutsprocesser som påverkar deras levnadssätt och rättigheter enligt artikel 15, punkt 1 (a).

50. I många fall är skyldigheterna att respektera och skydda friheter, kulturarv och kulturell mångfald sammanlänkade. Följaktligen ska skyldigheten att skydda förstås som att konventionsstaterna måste vidta åtgärder för att hindra tredje part att ingripa i utövandet av de rättigheter som anges punkt 49 ovan. Dessutom är konventionsstaterna skyldiga att:

⁴⁸ Se allmän kommentar nr 13 (1990), punkter 46 och 47, nr 14 (2000), punkt 33, nr 17 (2005), punkt 28 och nr 18 (2005), punkt 22. Se även Limburg-principerna för genomförandet av konventionen om ekonomiska, sociala och kulturella rättigheter, punkt 6.

⁴⁹ Internationell konvention om skydd för alla migrerande arbetstagare och deras familjemedlemmar, artikel 31

⁵⁰ Allmän förklaring om kulturell mångfald, punkt 8.

⁵¹ Fribourg-deklarationen om kulturella rättigheter, artiklar 6 (b) och 7 (b).

(a) Respektera och skydda kulturarv i alla former i tider av krig och fred och vid naturkatastrofer;

Kulturarv måste bevaras, utvecklas, berikas och överföras till kommande generationer som ett exempel på mänskliga erfarenheter och ambitioner, för att uppmuntra kreativitet i all sin mångfald och inspirera till en verklig dialog mellan kulturer. Sådana skyldigheter innefattar vård, bevarande och restaurering av bland annat historiska platser, monument, konstverk och litterära verk.⁵²

(b) Respektera och skydda kulturarv för alla grupper och gemenskaper, i synnerhet de mest utsatta och marginaliserade personerna och grupperna, i den ekonomiska utvecklingen och i miljöstrategier och -program;

Särskild uppmärksamhet bör ägnas åt de negativa konsekvenserna av globalisering, opåkallad privatisering av varor och tjänster och avreglering av rätten att delta i kulturlivet.

(c) Respektera och skydda kulturella produktioner av urfolk, inklusive deras traditionella kunskap, naturmedicin, folklöre, ritualer och andra uttrycksformer;

Detta innefattar skydd mot olaglig eller orättvis exploatering av deras marker, territorier och resurser av konventionsstater eller transnationella företag och bolag.

(d) Utföra och genomdriva lagstiftning som förbjuder diskriminering på grund av kulturell identitet, liksom förespråkande av nationellt, rasistiskt eller religiöst hat som utgör uppmaning till diskriminering, fientlighet eller våld, med beaktande av artiklarna 19 och 20 i den internationella konventionen om medborgerliga och politiska rättigheter och artikel 4 i den internationella konventionen om avskaffande av alla former av rasdiskriminering.

51. Skyldigheten att uppfylla kan delas in i skyldigheterna att underlätta, främja och tillhandahålla.

52. Konventionsstaterna är skyldiga att underlätta allas rätt att delta i kulturlivet genom att vidta en mängd positiva åtgärder, inklusive finansiella åtgärder, som kan bidra till förverkligandet av denna rätt, som att:

(a) Anta strategier för att skydda och främja kulturell mångfald och underlätta tillgången till ett rikt och diversifierat utbud av kulturella uttryck, bland annat genom åtgärder som syftar till att etablera och stödja offentliga institutioner och den nödvändiga kulturella infrastrukturen för att genomföra sådana strategier; och åtgärder som syftar till att förbättra mångfalden genom radio och TV i allmänhetens tjänst på regionala språk och minoritetsspråk;

(b) Anta strategier som gör det möjligt för personer som tillhör olika kulturella gemenskaper att fritt och utan diskriminering delta i sina egna och andras kulturella sedvänjor och att fritt välja sitt levnadssätt;

(c) Främja utövandet av föreningsrätten för kulturella och språkliga minoriteter för utveckling av deras kulturella och språkliga rättigheter;

(d) Erbjuder stöd, finansiellt eller annat, till konstnärer, offentliga och privata organisationer, inklusive vetenskapsakademier, kulturella föreningar, fackföreningar och andra personer och institutioner som arbetar med vetenskapliga och kreativa verksamheter;

⁵² Allmän förklaring om kulturell mångfald, artikel 7.

(e) Uppmuntra forskare, konstnärer och andra att delta i internationella vetenskapliga och kulturella forskningsverksamheter, som symposier, konferenser, seminarier och workshoppar;

(f) Vidtar lämpliga åtgärder eller program för att stödja minoriteter eller andra gemenskaper, inklusive invandrargrupper, i sin strävan att bevara sin kultur;

(g) Vidta lämpliga åtgärder för att avhjälpa strukturella former av diskriminering så att underrepresentationen av personer från vissa gemenskaper i det offentliga livet inte negativt påverkar deras rätt att delta i kulturlivet;

(h) Vidta lämpliga åtgärder för att skapa förutsättningar för konstruktiva interkulturella relationer mellan individer och grupper baserade på ömsesidig respekt, förståelse och tolerans;

(i) Vidta lämpliga åtgärder för att genomföra offentliga kampanjer via medier, utbildningsinstitutioner och andra tillgängliga kanaler med syftet att avskaffa alla former av fördomar mot individer eller gemenskaper som grundar sig på deras kulturella identitet.

53. Skyldigheten att främja ålägger konventionsstaterna att vidta effektiva åtgärder för att säkerställa att det finns lämplig utbildning och en allmän medvetenhet om rätten att delta i kulturlivet, i synnerhet i landsbygdsområden och eftersatta stadsområden, eller med tanke på den specifika situationen för bl.a. minoriteter och urfolk. Detta inkluderar utbildning och medvetandegörande om behovet att respektera kulturarvet och den kulturella mångfalden.

54. Skyldigheten att uppfylla ålägger konventionsstaterna tillhandhålla allt som krävs för förverkligandet av rätten att delta i kulturlivet när enskilda eller grupper av skäl som ligger utanför deras kontroll inte själva kan förverkliga denna rätt med de medel som står till deras förfogande. Denna nivå av skyldigheten omfattar, till exempel:

(a) Antagandet av lämplig lagstiftning och upprättandet av effektiva mekanismer som gör det möjligt för personer, individer, individuellt och tillsammans med andra eller inom en gemenskap eller grupp, att effektivt delta i beslutsprocesser, att göra anspråk på skydd av rätten att delta i kulturlivet och att begära och få ersättning om deras rättigheter har kränkts;

(b) Program som syftar till att bevara och återställa kulturarvet;

(c) Införandet av kulturell utbildning på varje nivå i läroplanerna, inklusive historia, litteratur, musik och andra kulturers historia, i samråd med alla berörda;

(d) Garanterad tillgång för alla, utan diskriminering på grund av ekonomisk eller annan status, till museer, bibliotek, biografier och teatrar och till kulturella verksamheter, tjänster och evenemang.

C. Centrala skyldigheter

55. I sin allmänna kommentar nr 3 (1990) betonade kommittén att konventionsstaterna har en central minsta skyldighet att garantera uppfyllandet av åtminstone minsta nödvändiga nivåer av alla rättigheterna i konventionen. Därför anser kommittén, i enlighet med konventionen och andra internationella instrument som behandlar de mänskliga rättigheterna och skyddet av kulturell mångfald, att artikel 15, punkt 1 (a), i konventionen innehåller minst skyldigheten att skapa och främja en miljö inom vilken en person individuellt, tillsammans med andra eller inom en gemenskap eller en grupp, kan delta i en valfri kultur, vilket inkluderar följande centrala skyldigheter som ska tillämpas med omedelbar verkan:

- (a) Att vidta lagstiftningsåtgärder och andra åtgärder som är nödvändiga för att garantera icke-diskriminering och jämställdhet i åtnjutandet av allas rätt att delta i kulturlivet;
- (b) Att respektera allas rätt att identifiera eller inte identifiera sig med en eller flera gemenskaper och rätten att ändra sitt val;
- (c) Att respektera och skydda allas rätt att utöva sina egna kulturella sedvänjor och samtidigt respektera de mänskliga rättigheterna som omfattar, i synnerhet, respekten av frihet till tanke, tro och religion; åsikts- och yttrandefrihet; en persons rätt att använda valfritt språk; mötes- och föreningsfrihet och frihet att välja och inrätta läroanstalter;
- (d) Att avskaffa alla hinder som hämmar eller begränsar en persons tillgång till sin egen eller andras kultur, utan diskriminering och utan hänsyn till gränser av något slag;
- (e) Att uppmuntra deltagandet för personer som tillhör minoritetsgrupper, urfolk eller andra gemenskaper i utformningen och genomförandet av lagstiftning och strategier som påverkar dem. I synnerhet ska konventionsstaterna inhämta deras fria och informerade samtycke i förväg när bevarandet av deras kulturella resurser, särskilt de som är förknippade med deras levnadssätt och kulturella uttryck, hotas.

D. Internationella skyldigheter

56. I sin allmänna kommentar nr 3 (1990) riktar kommittén uppmärksamheten mot konventionsstaternas skyldighet att vidta åtgärder, självständigt och genom internationellt bistånd och samarbete, särskilt genom ekonomiskt och tekniskt samarbete, med syftet att uppnå det fulla förverkligandet av de rättigheter som erkänns i konventionen. I enlighet med artikel 56 i FN-stadgan, liksom särskilda bestämmelser i den internationella konventionen om ekonomiska, sociala och kulturella rättigheter (artikel 2, punkt 1 och artiklar 15 och 23) ska konventionsstaterna erkänna och främja den viktiga rollen av internationellt samarbete för att förverkliga rättigheterna i konventionen, inklusive allas rätt att delta i kulturlivet och ska uppfylla sin skyldighet att vidta gemensamma och separata åtgärder i detta syfte.

57. Konventionsstaterna ska, genom internationella överenskommelser där så är lämpligt, garantera att förverkligandet av allas rätt att delta i kulturlivet får vederbörlig uppmärksamhet.⁵³

58. Kommittén påminner om att internationellt samarbete för utvecklingen och därmed för förverkligandet av ekonomiska, sociala och kulturella rättigheter, inklusive rätten att delta i kulturlivet, är en skyldighet för konventionsstaterna, särskilt för de konventionsstater som är i stånd att ge bistånd. Denna skyldighet överensstämmer med artiklarna 55 och 56 i FN-stadgan, liksom artikeln 2, punkt 1, och artiklarna 15 och 23 i konventionen.⁵⁴

59. I förhandlingar med internationella finansinstitut och vid tecknandet av bilaterala avtal ska konventionsstaterna säkerställa att åtnjutandet av rätten i artikel 15, punkt 1 (a), i konventionen inte försämras. Exempelvis får strategierna, programmen och riktlinjerna som antagits av konventionsstaterna inom ramen för strukturanpassningsprogram inte inkräkta på de centrala skyldigheterna i samband med allas rätt, särskilt för de mest utsatta och marginaliserade individerna och grupperna, att delta i kulturlivet.⁵⁵

⁵³ Se allmän kommentar nr 18 (2005), punkt 29.

⁵⁴ Se allmän kommentar nr 3 (1990), punkt 14. Se även allmän kommentar nr 18 (2005), punkt 37.

⁵⁵ Se allmän kommentar nr 18 (2005), punkt 30.

IV. Kränkningar

60. För att visa överensstämmelsen med sina allmänna och särskilda skyldigheter måste konventionsstaterna visa att de har vidtagit alla nödvändiga åtgärder för att respektera och skydda de kulturella friheterna liksom nödvändiga åtgärder för det fulla förverkligandet av rätten att delta i kulturlivet, med alla tillgängliga resurser. Konventionsstaterna ska även visa att de har garanterat att rätten åtnjuts jämlikt av män och kvinnor, utan diskriminering.

61. När frågan behandlas om konventionsstater har fullföljt skyldigheten att vidta åtgärder, granskar kommittén om genomförandet är rimligt eller proportionellt med tanke på införlivandet av de berörda rättigheterna, överensstämmer med mänskliga rättigheter och demokratiska principer och om det omfattas av en lämplig ram för övervakning och ansvarsutkrävande.

62. Kränkningar kan ske genom direkta åtgärder från en konventionsstat eller andra enheter eller institutioner som är otillräckligt reglerade av konventionsstaten, bland annat i den privata sektorn. Många kränkningar av rätten att delta i kulturlivet inträffar när konventionsstaterna förhindrar tillgången till kulturlivet, kulturella varor och tjänster för enskilda eller grupper.

63. Kränkningar av artikel 15, punkt 1 (a), inträffar även genom underlåtenhet av en konventionsstat att vidta nödvändiga åtgärder för att uppfylla sina skyldigheter enligt denna bestämmelse. Kränkningar genom underlåtenhet inkluderar även underlåtenheten att vidta lämpliga åtgärder för att uppnå det fulla förverkligandet av allas rätt att delta i kulturlivet och underlåtenheten att genomdriva relevanta lagar eller tillhandahålla administrativa, rättsliga eller andra lämpliga åtgärder till människor för att göra det möjligt för dem att till fullo utöva rätten att delta i kulturlivet.

64. En kränkning inträffar också när en konventionsstat underlåter att vidta åtgärder för att bekämpa praxis som är skadlig välbefinnandet för en person eller grupp av personer. En sådan skadlig praxis, inklusive den som kan hänföras till seder och traditioner, som kvinnlig könsstympning och anklagelser om bruket av häxkonst, utgör hinder för det fulla utövandet av rätten i artikel 15, punkt 1 (a), för de drabbade personerna.

65. Alla avsiktligt tillbakaträvande åtgärder i samband med rätten att delta i kulturlivet kräver ett mycket noggrant övervägande och måste vara fullständigt rättfärdigade genom hänvisning till de samlade rättigheterna som föreskrivs i konventionen och i samband med användning av alla tillgängliga resurser.

V. Genomförande på nationell nivå

A. Lagstiftning, strategier och riktlinjer

66. Även om konventionsstater har ett stort bedömningsutrymme när de väljer de lämpligaste åtgärderna för det fulla förverkligande av rätten, måste de omedelbart vidta de åtgärder som är avsedda att garantera allas tillgång till kulturlivet, utan diskriminering.

67. Konventionsstaterna måste vidta nödvändiga åtgärder utan dröjsmål för att omedelbart garantera åtminstone den minsta omfattningen av de centrala skyldigheterna (se punkt 56 ovan). Många av dessa åtgärder, som de som syftar till att garantera rättslig icke-diskriminering, kräver inte nödvändigtvis ekonomiska resurser. Även om det kan finnas andra åtgärder som kräver resurser, är dessa åtgärder dock nödvändiga för att säkerställa genomförandet av den minsta omfattningen. Dessa åtgärder är inte statiska och att parterna är skyldiga att gradvis närma sig det fulla förverkligandet av de rättigheter som erkänns i

konventionen och, vad beträffar denna allmänna kommentar, rättigheterna i artikel 15, punkt 1 (a).

68. Kommittén uppmanar medlemsstaterna att i största möjliga utsträckning utnyttja de värdefulla kulturella resurser som varje samhälle besitter och göra dem tillgängliga för alla, med särskild hänsyn till de mest utsatta och marginaliserade personerna och grupperna, för att garantera att alla har en effektiv tillgång till kulturlivet.

69. Kommittén understryker att inkluderande kulturell egenmakt, som härrör från allas rätt att delta i kulturlivet, är ett verktyg för att minska skillnaderna så att alla på lika villkor kan åtnjuta den egna kulturens värden inom ett demokratiskt samhälle.

70. När konventionsstaterna genomför rätten i artikel 15, punkt 1 (a), i konventionen bör de inte begränsa denna till kulturens materiella aspekter (som museer, bibliotek, teatrar, biografier, monument och kulturarv), utan anta strategier, program och proaktiva åtgärder som även främjar en effektiv tillgång till immateriella kulturtillgångar (som språk, kunskap och traditioner) för alla.

B. Indikatorer och riktmärken

71. I sina nationella strategier och riktlinjer ska konventionsstater identifiera lämpliga indikatorer och riktmärken, inklusive strukturerad statistik och tidsramar som tillåter dem att effektivt övervaka genomförandet av allas rätt att delta i kulturlivet, och även bedöma framsteg för det fulla förverkligandet av denna rättighet.

C. Rättsmedel och ansvarsutkrävande

72. Strategierna och riktlinjerna som antagits av konventionsstaterna ska föreskriva inrättandet av effektiva mekanismer och institutioner, om dessa saknas, för att utreda och undersöka påstådda överträdelser av artikel 15, punkt 1 (a), identifiera ansvar, offentliggöra resultaten och erbjuda nödvändiga administrativa, rättsliga eller andra åtgärder för att kompensera offren.

VI. Skyldigheter för andra aktörer än stater

73. Även om överensstämmelsen med konventionen är det huvudsakliga ansvarsområdet för konventionsstaterna, har även alla medlemmar av civilsamhället – enskilda, grupper, gemenskaper, minoriteter, urfolk, religiösa organisationer, privata organisationer, företag och civilsamhället i allmänhet – skyldigheter i samband med det fulla genomförandet av allas rätt att delta i kulturlivet. Konventionsstaterna ska reglera ansvaret som åligger den privata sektorn och andra icke-statliga aktörer beträffande respekten för denna rättighet.

74. Gemenskaper och kulturella föreningar spelar en avgörande roll i främjandet av allas rätt att delta i kulturlivet på lokal och nationell nivå och för att samarbeta med konventionsstaterna i genomförandet av deras skyldigheter enligt artikel 15, punkt 1 (a).

75. Kommittén konstaterar att konventionsstaterna, som medlemmar av internationella organisationer som Förenta nationernas organisation för utbildning, vetenskap och kultur (UNESCO), Världspannsorganisationen för den intellektuella äganderätten (WIPO), Internationella arbetsorganisationen (ILO), Förenta nationernas organisation för livsmedel och jordbruk (FAO), Världshälsoorganisationen (WHO) och Världshandelsorganisationen (WTO), har en skyldighet att anta alla möjliga åtgärder för att säkerställa att dessa organisationers riktlinjer och beslut på kulturområdet och relaterade områden är i

överensstämmelse med konventionen, i synnerhet skyldigheterna i artikel 15, artikel 2, punkt 1, och artiklarna 22 och 23 beträffande internationellt bistånd och samarbete.

76. Förenta nationernas organ och fackorgan ska, inom sina behörighetsområden och i enlighet med artiklarna 22 och 23 i konventionen, vidta internationella åtgärder för att bidra till det gradvisa genomförandet av artikel 15, punkt 1 (a). I synnerhet UNESCO, WIPO, ILO, FAO, WHO och andra relevanta organ, fonder och program inom Förenta nationerna uppmanas att intensifiera sina ansträngningar för att involvera principer och skyldigheter för mänskliga rättigheter i sitt arbete beträffande allas rätt att delta i kulturlivet, i samarbete med FN:s högkommissarie för mänskliga rättigheter.